

TYSKLANDS SOCIALFORSIKRING UNDER KRIGEN

Af

C. V. Bramsnæs.

Sociallovgivningen er Fredens Værk. Den bygges op som et Forsøg paa at mildne Modsætningerne i de nationale Samfund. Dens Formaal er at styrke de svage i den økonomiske Kamp, men dens Forudsætning og dens Grundlag er et arbejdende, et skabende Samfund — ikke et Ødelæggelsens Ragnarok som det, den nuværende Krig har bragt over Europa.

Sociallovgivningens Vilkaar maa forrykkes, naar Krigen bryder ind over Landene. Og man kan spørge: Er dens Ide da kvalt under Krigens Larm? Er dens Institutioner brudt sammen i det økonomiske Kaos?

For Tysklands Vedkommende er det i hvert Fald ikke sket. Den tyske Socialforsikrings Organisation har vel ikke undgaaet sine Rystelser under Krigen, men den har vist en Modstandsevne, som har været stærk nok til at bære, selv under de forandrede Forhold, og paa en Række Omraader har det endogsaa

været muligt at udvide det Arbejdsfelt, hvor den sociale Forsikring og Forsorg søger sine Opgaver.

Den tyske Socialforsikrings tre Hovedgrene er 1) Sygeforsikring, 2) Ulykkesforsikring og 3) Invaliditetsforsikring. Paa forskellig Maade har Krigstilstanden øvet sine Virkninger paa disse tre Forsikringsomraader, og paa forskellig Vis har man søgt at finde Tillæpningsmaader, der dels tager Hensyn til de Forsikrede og dels til Forsikringsinstitutionernes Interesser.

Sygeforsikringen.

Stærkt truet var ved Krigens Begyndelse de tyske Sygekasser. Rigsforsikringsordningen fra 1911 var for Sygeforsikringens Vedkommende først traadt i Kraft den 1. Januar 1914, og hele den Nyorganisation, som derved skabtes, var delvis næppe fuldendt og i bedste Fald endnu uprøvet. Kommunesygekasserne var ophævede, og en helt ny Form, de saakaldte „Landsygekasser“ var indført. Vel tog hele Nyorganisationen i væsentlig Grad Sigte paa at centralisere og derved paa at styrke Sygekassernes økonomiske Modstandsevne (i Berlin blev saaledes ikke mindre end 43 forskellige Sygekasser samlet i den almindelige „Bysygekasse“), men dels bestod der alligevel en Mængde smaa Sygekasser, og dels havde de nye Kasser, selv om de var store, endnu ikke haft Tid til at konsolidere sig økonomisk.

At der vilde komme et stærkt Fald i Sygekassernes Medlemsantal kunde forudses med Sikkerhed. Medlemskabet er jo her — efter Tvangsforsikringssystemet — principielt knyttet til Arbejdsforholdet, og ikke alene Indkaldelserne til Hæren, men tillige den bety-

delige Arbejdsløshed, som Krigsudbrudet foraarsagede, kom paa den Maade til at drage Medlemmer og derved Indtægter fra Sygekasserne. Og man kunde ikke vente, at den Indskrækning i Sygekassernes Forpligtelser, som Medlemstallets Tilbagegang medførte, vilde tilsvare Nedgangen i Indtægterne, da i hvert Fald Indkaldelserne til Hæren fortrinsvis vilde ramme de Medlemmer, hvis Sundhedsforhold var de bedste, saaledes at Kasserens Gennemsnitsrisiko forøgedes.

To betydningsfulde Opgaver krævede altsaa deres Løsning. Dels gjaldt det om saa vidt muligt at sikre de Medlemmer, som deltog i Krigen, deres Rettigheder i Sygekasserne, og dels maatte man sikre Kasserne mod økonomisk Sammenbrud paa Grund af de forandrede Risikoforhold.

Lovgivningsfaktorerne i det tyske Rige tog straks fat paa disse Opgaver. Allerede den 4. August 1914, faa Dage efter Krigens Udbrud, vedtoges to Love, som nyregulerede Sygekassernes Forhold. Den ene Lov tog Sigte paa Medlemmernes Forhold og fastslog:

1) at Retten til frivillig Fortsættelse af Forsikringen efter Arbejdsforholdets Ophør ikke som hidtil skulde være afhængig af Ophold i Indlandet, naar den Forsikrede paa Grund af Krigstjeneste opholdt sig i Udlandet,

2) at alle erhvervede Rettigheder for de Forsikrede opretholdtes, saa længe de deltog i Krigstjeneste, og

3) at Forsikringsberettigede, som gjorde Krigstjeneste, inden 6 Uger efter Hjemsendelsen havde Ret til Genindtrædelse i Sygekassen, selv om Medlemskabet var ophørt paa Grund af manglende Bidragsbetaling.

Den anden Lov angik Sygekassernes Ydelser og Medlemmernes Bidrag, og den bestemte:

1) at alle Sygekasser, saalænge Krigen varede, skulde indskrænke Medlemmernes Rettigheder til de saakaldte „Regelydelser“, og

2) at Medlemsbidraget, ligeledes saalænge Krigen varede, skulde sættes til $4\frac{1}{2}\%$ af Medlemmernes Grundløn.

Fra begge disse Bestemmelser kunde der dog afviges, naar Kassernes økonomiske Forhold tillod det, og Kasserne selv androg om Tilladelse hertil hos den tilsynsførende Myndighed (Versicherungsamt). Hvis Kasserne ikke, trods de nedsatte Ydelser og det for de aller fleste Kasser forhøjede Medlemskontingent, kunde klare deres Forpligtelser, skulde der ydes Tilskud for By- og Landsygekassernes Vedkommende af Kommunerne, for Lavssygekasser af Lavet og for Bedriftssygekasser af Arbejdsgiveren.

For at klargøre, hvad disse Bestemmelser betød for Sygekasserne, skal der gøres et Par Bemærkninger om Bidragsberegningen og Kassernes Ydelser i Almindelighed. Den „Grundløn“, som Medlemsbidraget beregnes efter, fastsættes i Sygekassernes Love, idet Medlemmerne i Reglen inddeles i Lønklasser saa vidt muligt efter den faktiske Arbejdsfortjeneste. Ligeledes fastsætter Kassen selv, hvor mange Procent af Grundlønnen Medlemsbidraget udgør. Det er kun meget sjældent, man er oppe paa saa højt Kontingent som $4\frac{1}{2}\%$, og det er kun under ganske særlige Betingelser, at Kasserne faar Lov til at fastsætte højere Kontingent. Tjener en Arbejder 5 Mark om Dagen = 30 Mk. pr. Uge, giver $4\frac{1}{2}\%$ et ugentligt Bidrag af 1.35

Mk. Heraf skal Arbejderen selv udrede $\frac{2}{3} = 90$ Pf., altsaa et efter danske Forhold ret højt Sygekassekontingent.

Den tyske Sygekasselovgivning skelner mellem „Regelydelser“ og „Mer-Ydelser“. De første skal ydes, de sidste kan fastsættes i de enkelte Sygekassers Love. Regelydelser er: Lægehjælp, Medicin og Pengehjælp (Halvdelen af Grundlønnen), alt i indtil 26 Uger, desuden Barselhjælp og Begravelseshjælp. Men de fleste Kasser yder mere, saaledes højere Pengehjælp (indtil $\frac{3}{4}$ af Grundlønnen), Hjælp i længere Tid (indtil 1 Aar), Familjehjælp, d. v. s. Hjælp til den Forsikredes Familjemedlemmer osv. osv. Nu ophævedes altsaa ved Loven af 4. August alle disse Mer-Ydelser, og den tyske Sygeforsikrings Ydelser pressesedes derved ind i meget snævre Rammer.

Endelig bestemte samme Lov, at den ved Rigsforsikringsloven ny indførte tvungne Sygeforsikring for Hjemmearbejdere igen skulde ophæves, med mindre Kasserne fik særlig Tilladelse af Tilsynsmyndighederne til at fortsætte Forsikringen for disse Arbejdere. Denne i sig selv vanskelige Forsikringsart var — efter praktiske Sygekassemands Mening — ordnet paa en meget uhensigtsmæssig Maade med et specielt, ret indviklet System for Beregning og Opkrævning af Bidragene. Den voldte altsaa Kasserne et betydeligt Arbejde og desuden økonomiske Ofre, fordi Forsikringen øjensynlig under den fastsatte Bidragsform ikke kunde bære sig selv.

— Sikret ved disse nye Love straks ved Krigens Begyndelse gik Sygekasserne altsaa den vanskelige Tid i Møde. Og det saa foreløbig ud til, at Vanskelighederne vilde blive alvorlige nok. I Løbet af August

Maaned indtraadte der et meget stærkt Fald i Medlemstallet. Hvor stor Tilbagegangen i Medlemstal var for hele Tyskland, findes der endnu ingen samlet Opgørelse over, de sædvanlige Indberetninger til „Reichsarbeitsblatt“ over den maanedlige Bevægelse i Sygekassernes Medlemstal kom ikke ind i de første Krigsmaaneder. Men nogle Tal fra enkelte større Sygekassers Aarsberetninger for 1914 giver formentlig et nogenlunde typisk Billede. I Berlins almindelige Bysygekasse gik Medlemstallet ned fra 466 000 i August til 335 000 i September, altsaa med 131 000 eller omtrent 30%. Nedgangen var lige stærk for Mænd og Kvinder, hvad der viser Arbejdsløshedens Virkning. I München var Medlemstallet i den almindelige Bysygekasse i August 184 000, i September 149 000, i Stuttgart henholdsvis 141 000 og 112 000 ved Begyndelsen og Slutningen af August. For de sidste to Byer andrager Nedgangen altsaa henholdsvis 35 000 og 29 000 Medlemmer eller ca. 20%. I samtlige oldenborgske Sygekasser sank Medlemstallet med ca. 17%.

Det viste sig dog snart, at man havde set for mørkt paa Sygekassernes Forhold, og at de foretagne Indskrænkninger var stærkere end nødvendigt. Medlemstallet steg igen, efterhaanden som Arbejdsforholdene tilpassede sig efter Krigssituationen; for de to nævnte Kasser i Berlin og München var Medlemsantallet ved Slutningen af December saaledes atter steget med henholdsvis 30 000 og 16 000 og i Stuttgart med ca. 12 000. Taget som Helhed for alle Sygekasser er Tallet for mandlige Medlemmer i 1915 ganske vist gaaet en Del ned fra Maaned til Maaned paa Grund af Indkaldelser til Hæren, men til Gengæld er det vokset for kvinde-

lige Medlemmer, idet Kvinderne i stigende Tal er traadt ind som Lønarbejdere i Mændenes Sted.

En anden Omstændighed fik endnu større Betydning for Sygekassernes Økonomi. Man havde — af de ovenfor nævnte Grunde — ventet en Stigning i Sygeprocenten, men det modsatte indtraf. Sygeprocenten gik ned. Berlins Bysygekasse meddeler følgende Procenttal for arbejdsudygtige Syge:

	Mænd	Kvinder
Juli 1914	5.76	7.22
September 1914 . . .	3.83	4.38
November 1914 . . .	2.57	2.70

Efter en Undersøgelse, foretaget af Bysygekassen i Frankfurt a. M. hos 30 af de største Bysygekasser, var Procenten for arbejdsudygtige Syge 1. Oktober 1914 gennemsnitlig 2.52 mod 3.28 1. Juni 1914. Aarsagen til denne Nedgang maa vel bl. a. søges i, at Lægerne paa Sygekassernes Opfordring har holdt noget igen, men det fremhæves stærkt i Tyskland, naar dette Fænomen omtales, at det skyldes en forøget fysisk og psykisk Modstandskraft i Befolkningen, fremkaldt netop af Krigen. Hvor stor Betydning man kan tillægge dette Moment er vel vanskeligt at afgøre; maaske kan ogsaa en relativt god Arbejdslejlighed medføre, at Folk lettere lader Smaasygdomme glide upaaaagtet hen, men dette kan ganske vist ikke have virket allerede i September og Oktober 1914, da Arbejdsløsheden endnu var stor.

Paa en Konference i Bysygekasse-Forbundet i Begyndelsen af 1915 udtaltes det som almindelig Kendsgerning, „at Sygekasserne ikke havde lidt under Krigen i den Grad, som man havde frygtet“; ved en Enquête svarede $\frac{2}{3}$ af Bysygekasserne, at de overhovedet ikke

havde faaet Udgiftsforøgelse ved Krigen, og i det hele viste det sig efterhaanden, at en Mængde Kasser ikke havde gjort Brug af Loven af 4. August eller i hvert Fald ikke havde udnyttet Loven helt. Ved Begyndelsen af 1915 blev det fastslaaet, at ca. 3500 Kasser havde bibeholdt „Mer-Ydelser“, et stort Antal endogsaa uden at have sat Bidraget op til de $4\frac{1}{2}\%$. Mange Kasser, som straks ophævede Mer-Ydelserne, har senere genindført disse, og Tallet paa saadanne Kasser er i stadig Vækst. Ogsaa Sygeforsikringen af Hjemmearbejdere er atter taget op rundt om i Tyskland paa Kassernes eget Initiativ, men Forsikringen er ganske vist ordnet efter andre Regler end fastsat i Rigsforsikringsloven af 1911 (saavel Regeringen som Kasserne var særdeles tilfreds med denne Lejlighed til at komme bort fra de oprindelige Regler).

Disse Bestræbelser hos Sygekasserne for at opretholde deres tidligere Ydelser har naturligvis været af stor Værdi for de Forsikrede. I det hele er der fra Kassernes Side vist en Iver og et Initiativ, som man næppe vilde have ventet i et Forsikringsforhold, hvis Princip er Tvang. I Stuttgart f. Eks., hvor man saa sig nødsaget til at indskrænke Mer-Ydelserne, oprettede Sygekassen for at bøde herpaa en „Krigssygekasse“, der ved Hjælp af Tilskud fra Byen og fra de omliggende Landdistrikters Amtskommune yder gratis Lægehjælp og Medicin til alle Krigsdeltageres Familjer, til Arbejdsløse og deres Familjer og iøvrigt gratis Lægehjælp til alle, som trænger dertil. Tilfældet er tillige et Eksempel paa, hvorledes man under Krigen har gjort det i Tyskland vanskelige Spring fra Forsikrings- til Forsørgelsesprincippet.

Et vigtigt Spørgsmaal var Sygekassernes Forhold til Krigsdeltagerne. Ved Loven af 4. August havde disse faaet Ret til fortsat Forsikring, selv om de opholdt sig i Udlandet, men denne Forsikring er iøvrigt afhængig af, at den anmeldes inden tre Uger efter Arbejdsforholdets Ophør, og af, at der stadig betales fuldt Kontingent, som altsaa i dette Tilfælde ordinært skal udredes alene af den Forsikrede. Men kun faa af Soldaterne vilde være i Stand til at betale Kontingentet. Paa dette Omraade kommer der nu Hjælp til fra en Række Sider. Dels træder Arbejdsgiverne til og betaler fortsat baade deres eget og Arbejdernes Bidrag. Dels tager Kommunerne, især Bykommunerne, den Opgave op at holde Soldaternes Forsikring vedlige, og paa visse Steder, saaledes i Württemberg, Hamburg og Oldenburg, træder Invaliditetsforsikringsanstalterne til. Sygekasserne stillede sig yderst liberalt til denne fortsatte Forsikring, bl. a. med Hensyn til ikke at se altfor strængt paa, om den tre Ugers Frist var overskredet.

Af særlig Betydning for Soldaternes hjemmeværende Familjer blev denne fortsatte Forsikring, efterhaanden som Sygekasserne atter optog Familjesygehjælp under Forsikringen. I Begyndelsen herskede der iøvrigt nogen Uklarhed over, hvorledes Sygekassernes Forpligtelser var overfor selve de forsikrede Krigsdeltagere. Men ved en Afgørelse af den øverste Retsinstans, Reichsversicherungsamt, blev det fastslaaet, at Kasserne skulde yde saavel Sygepenge til saarede Soldater i Lasareetterne som Begravelseshjælp i Tilfælde af Død.

Man forstaaer, at denne fortsatte Forsikring belastede Sygekasserne i ikke ringe Grad, tilmed da Forsikringen

ofte blev fortsat i en lavere Lønklasse — hvad der ogsaa ordinært er tilladt —; Forsikringen i de lavere Lønklasser kan nemlig almindeligvis ikke bære sig selv, end ikke under normale Forhold. Af denne Grund er ogsaa en stor Del af de nye Medlemmer, som er kommet til under Krigen, forsikringsmæssigt ugunstigere for Sygekasserne end de udtraadte; de fleste af de nye Medlemmer er nemlig Kvinder, og de er hyppigt forsikrede efter en lavere Grundløn, altsaa i en lavere Lønklasse.

— Selv om de tyske Sygekassers Stilling under Krigen saaledes som Helhed har været gunstigere, end man turde haabe ved Krigens Begyndelse, vilde man dog næppe paa nuværende Tidspunkt kunne erklære, at de ikke havde faaet endogsaa betydeligt forøgede Udgifter. Og Fremtiden er heller ikke fri for mørke Skyer. Naar Krigen er forbi, vil en Mængde af Sygekassernes tidligere Medlemmer vende tilbage, men mange af dem vil ikke være de samme. Selv om de har undgaaet Døden paa Valpladsen, er et mægtigt Fond af fysisk Kraft gaaet til Grunde. Som Invalider eller som mer eller mindre fysisk nedbrudte Mennesker vil et stort Antal af Krigsdeltagerne vende hjem til Arbejdsforholdet og til Sygeforsikringen, og i en lang Aarrække vil dette tynde økonomisk paa Sygekasserne. Hvis det Offentlige ikke paa en eller anden Maade efter Krigen aflaster Sygekasserne for de Byrder, Krigen har medført, maa man regne med, at Ydelserne for et langt Tidsrum ikke vil naa helt op til de tidligere Grænser, i hvert Fald ikke for det tidligere Kontingentbidrag.

Sygekassernes Medvirkning ved den nyoprettede

„Krigsbarselhjælp“ vil blive nærmere omtalt i det følgende.

Ulykkesforsikringen.

For den tyske Arbejderulykkesforsikrings Organisation bragte Krigssituationen ikke de umiddelbart truende Farer som ved Sygeforsikringen. De fagligt afgrænsede Arbejdsgiversammenslutninger (Berufsgenossenschaft), som bærer Ulykkesforsikringen, fik ikke ved Krigen direkte øget Risiko, idet Forsikringen definitivt hører op sammen med Arbejdsforholdet.

Ulykkesforsikringen er i Tyskland det Omraade, hvor der under normale Tider føres den skarpeste Kamp mellem Forsikringsselskaberne og de Forsikrede. Ikke alene ved den første Fastsættelse af Erstatningens (Rentens) Størrelse, men ogsaa senere, idet der stadig er en Bestræbelse fra Selskabernes Side for at faa Ulykkesrenten nedsat eller muligvis helt ophævet under Paavisning af, at Rentenyderens Helbredstilstand er forandret.

Den almindelige „Borgfred“ i Tyskland kom nu ogsaa til at virke paa dette Omraade. I Begyndelsen af August 1914 samledes en Del Repræsentanter for Forsikringsselskaberne til Raadslagning med Tilsynsmyndighederne i Reichsversicherungsamt, og der enedes man om, at alle Ulykkesrenter skulde ydes fuldtud som hidtil, og at man i hvert Fald foreløbig ikke skulde arbejde paa at faa nogen Rente nedsat eller ophævet. Samtidig tog man Anledning til at indskærpe en strængere Gennemførelse af Forskrifterne om Forhindring af Ulykker under Arbejdet. De i sig selv ofte fortræffelige Reglementer om Sikringsforanstaltninger

paa Arbejdspladserne, som Forsikringsselskaberne har udstedt, bliver nemlig erfaringsmæssigt ikke altid lige nøjagtigt overholdt. En fornyet Henvendelse fra Reichsversicherungsamt i Juni 1915 paalægger Selskaberne at sørge for tilstrækkeligt Tilsyn med disse Reglementers Overholdelse, navnlig fordi det kunde befrygtes, at Selskabernes Stab af tilsynsførende Embedsmænd paa Grund af Indkaldelser til Krigstjeneste var formindsket.

Der er Grund til at antage, at Forsikringsselskaberne har fulgt disse Paabud, saa vidt det har været muligt. Paa dette Omraade ligger nemlig en Del af den Krigsrisiko, der overhovedet kan være Tale om for Selskaberne. Tidligere veluddannede og med Arbejdets Art fortrolige Arbejdere er i stort Omfang under Krigen erstattet med nye Arbejdskræfter, delvis af ringere og i hvert Fald af uøvet Art. Dette forøger selvfølgelig Ulykkesfaren ved Arbejdet, og Selskaberne er derfor stærkt interesseret i, at fornødne Sikkerhedsforanstaltninger indføres. En anden Art Krigsrisiko fremkommer for Forsikringsselskaberne, naar Krigsinvalid er atter indtræder i Arbejdsforhold, idet Invaliderne paa Grund af legemlige Mangler som Regel vil være mere udsat for Ulykkestilfælde. Selv om den tilskadekomne oppebærer Krigsinvaliditetsrente, fastsættes Ulykkesrenten uden Hensyn hertil efter Arbejdsfortjenesten, og den forøgede Risiko maa altsaa bæres af Forsikringsselskaberne. Denne Art Krigsrisiko vil forøges stærkt, naar Krigen er forbi, og for saa vidt faar Ulykkesforsikringsselskaberne ved Krigen en Merbelastning, som vil vare en lang Aarrække.

Fordelingen af Udgifterne ved Arbejderulykkesfor-

sikringen foregaar i Tyskland ved Paaligning paa de enkelte Arbejdsgivere i Faget efter den udbetalte Arbejdsløns Størrelse. Hvert Aar dækkes ved denne Paaligning det foregaaende Aars Udgifter, men desuden paabyder Loven, at Ligningen skal give et Overskud, som henlægges til en Reservefond. Paa Grund af mange Industriens vanskelige Forhold under Krigen krævedes fra forskellige Sider en Krigslov, der paa en eller anden Maade littede Bidragsbetalingen. Regeringen har dog ikke villet gaa med hertil, men har henvist til, at § 746 i Rigsforsikringsloven aabner Adgang til at dække en Del af et Aars Udgifter ved at tage af Reservefonden, og at man i hvert Fald kan undlade at paaligne det Overskud, som normalt skal tilføres Reservefonden. Disse Ventiler i Lovgivningen vil dog kun blive anvendt overfor enkelte Industrier, hvis Forhold som Helhed er slette, f. Eks. Tekstilindustrien, idet en Forskydning af Beskæftigelsens Omfang fra den ene Bedrift til den anden indenfor en Industri ikke væsentlig nedsætter Ævnen til at yde Bidrag, som paalignes efter den udbetalte Arbejdsløns Størrelse.

Der er iøvrigt lovmæssigt sat ret snævre Grænser for, hvad Forsikringsselskabernes Penge maa anvendes til, udover de egentlige Formaal, og ikke en Gang nu under Krigen har man fra Tilsynsmyndighedernes Side villet inklade sig paa en læmpeligere Fortolkning af disse Lovbestemmelser. En Anmodning til Reichsversicherungsamt om Tilladelse for Selskaberne til at yde Tilskud til Velgørenhedsforanstaltninger under Krigen, bl. a. for at støtte Medlemmer, som var i Nød, er bleven afslaaet; derimod har Selskaberne ved Ligning af frivillige Bidrag paa Medlemmerne skaffet sig Penge til forskellig Anvendelse i Anledning af Krigen.

Invaliditetsforsikringen.

Den tyske Invaliditets-, Alderdoms- og Efterladte-Forsikring bæres af 41 Forsikringsanstalter. Det er Socialforsikringens kapitalkraftigste Institutioner, idet Forsikringsbidragenes Størrelse beregnes efter Kapitaldækningsprincippet, saaledes at hvert Aars Indtægter ikke alene skal dække de løbende Udgifter, men tillige afgive Dækning for Anstalternes fremtidige Forpligtelser overfor de Forsikrede. Ved Udgangen af Aaret 1913 havde samtlige Forsikringsanstalter opsamlet en Formue paa 2106 Mill. Mark. Særlig i 1912 og 1913 er Formuen vokset stærkt, med henholdsvis 170 og 176 Mill. Mark, mod en Tilvækst af 97 Mill. Mark i 1911. Denne Stigning skyldes Rigsforsikringsloven af 1911, som til Dækning af Udgifterne ved de nyindførte Ydelser til Forsikredes Efterladte forøgede Forsikringsbidragene. Ganske vist er Forsikringsanstalternes fremtidige Forpligtelser ogsaa steget, men i visse Kredse hævdes det dog, at de ny paatagne Forpligtelser mere end dækkes af de forøgede Bidrag, og at Formuetilvæksten er steget meget stærkt siden 1911 er i hvert Fald en Kendsgerning.

Nogen umiddelbar Fare for Forsikringsanstalternes økonomiske Modstandskraft var der altsaa ikke ved Krigens Udbrud. Men paa den anden Side er det givet, at Krigen medfører en betydelig ugunstigere forsikringsmæssig Balance for Anstalterne. Dette hænger for det første sammen med de Forsikredes særlige Retsstilling indenfor denne Forsikringsgren. Bidragspligten er knyttet til Arbejdsforholdet, og derfor er Forsikringsanstalternes Indtægter under Krigen gaaet

stærkt ned. Men Forpligtelserne vokser alligevel. Det er lovmæssigt fastslaaet, at militær Tjenestetid, saavel under Fred som Krig, medregnes som Bidragsuger i næstlaveste Lønklasse og saaledes skaber øgede Rettigheder for de Forsikrede uden Modydelse. For normale Tider er dette naturligvis medregnet i den forsikringsmæssige Balance, men en Krig af Omfang og Varighed som den nuværende maa nødvendigvis forrykke alle Beregninger.

Endvidere medfører Krigen, at Rettighederne for en meget stor Del af de Forsikrede bliver aktuelle langt tidligere end beregnet, idet der maa ydes Rente til de talrige Krigsinvalidere og til Faldnes Efterladte (Enker og Børn) efter Lovens almindelige Bestemmelser uden Hensyn til, om der samtidig ydes særlig Understøttelse efter Krigsinvalideloven. Denne sidste Virkning af Krigen vil ikke være forbi med Krigens Ophør, og for saa vidt vil Forsikringsanstalterne — ligesom Syge- og Ulykkesforsikringens Institutioner — i en lang Fremtid faa en økonomisk Merbelastning paa Grund af Krigen. — Før Krigen var man selv i Socialforsikringens øverste Administration — hvor man ellers udviser en næsten overdreven Forsigtighed — begyndt at overveje en haardt tiltrængt Forøgelse af Hjælpen til de Forsikredes Efterladte, men nu vil Krigen antagelig skyde denne vigtige Reform ud for lange Tider.

Nogle Tal viser, hvorledes Krigen har paavirket Forsikringsanstalterne økonomisk. Fra 1. August 1914 til 1. Maj 1915 havde de 31 almindelige Forsikringsanstalter haft en Indtægt af Bidrag, der var 42 Mill. Mark mindre end for samme Tidsrum i det foregaa-

ende Aar; det er en Nedgang paa ca. 20%. Samtidig steg Udbetalingen til Rentenydere. Fra August til Aarets Udgang var i alt udbetalt omtrent 4 Mill. Mark og fra 1. Januar til 1. April ca. 2½ Mill. Mark mere end for de tilsvarende Tidsrum i Aaret forud. Da Merudgiften maa stige, jo længere Krigen varer, kan man antage, at man nu er oppe paa mindst 1 Mill. Mark om Maaneden. Det bliver omkring 10 Mill. Mark i Merudgift for det første Krigsaar.

Trods disse betydelige Merudgifter og Nedgang i Indtægten har Forsikringsanstalterne paa en Række Omraader frivilligt paataget sig Udgifter til Afhjælpning af Krigens Skadevirkninger blandt Befolkningen i Almindelighed. Den særlige Lovhjemmel for Forsikringsanstaltens Virksomhed i denne Henseende har man haft i Rigsforsikringslovens § 1274, der netop i 1911 blev gjort særlig elastisk. Den giver nemlig en almindelig Ret for Forsikringsanstalterne til med Tilsynsmyndighedernes Sanktion at „anvende Midler til Fremme af Forholdsregler, som skal forhindre for tidlig Indtræden af Invaliditet blandt de Forsikrede, eller til Fremme af de sundhedsmæssige Forhold blandt den forsikrede Befolkning“.

Straks i August 1914 tog man det Spørgsmaal op til Undersøgelse, hvorledes Forsikringsanstalterne kunde gøre Brug af denne Lovhjemmel; Anledning dertil var der jo i rigt Maal. Reichsversicherungsamt indkaldte Lederne for Anstalterne til en Raadslagning, og der blev givet en almindelig Tilladelse til at anvende 5% af Formuen ved Slutningen af Aaret 1913 til saakaldte „Krigs-Velfærdsforanstaltninger“. Det blev udtrykkelig fastslaaet, at det ikke alene gjaldt at afværge direkte

Sundhedsskade, men ogsaa økonomisk Elendighed, som i anden Række virker sundhedsnedbrydende paa Befolkningen.

Da Forsikringsanstaltnernes samlede Formue som nævnt var over 2000 Mill. Mark, havde man saaledes frigjort over 100 Mill. Mark til Brug for ekstraordinære Foranstaltninger paa Grund af Krigen. Det er en broget Række Anvendelser, disse Penge har faaet. Til Begyndelsen af Sommeren 1915 var der saaledes ydet Røde Kors 2½ Mill. Mark, der var anvendt 2 Mill. Mark til Indkøb af Underbeklædningsgenstande for Soldaterne under Vinterfelttoget, betydelige Summer var medgaaet til Indretning af Bade- og Desinfektionsanstalter ved Fronterne osv. osv. Tillige stillede Forsikringsanstalterne i vid Udstrækning deres Sanatorier og Sygehuse til Disposition til Krigslasaretter. Til saakaldte Æresgaver til Faldnes Efterladte var anvendt ca. 2½ Mill. Mark, og særlige Forsorgsinstitutioner er oprettet for Børn, som Krigen har gjort faderløse. Der er givet Penge til Oprettelse og Udvidelse af Institutioner, som skaffer den fattige Befolkning billig Mad: Folkekøkkener, Spisehaller, Mælkehaller og lign.

Ogsaa Arbejdsløshedsproblemet har i vid Udstrækning lagt Beslag paa Forsikringsanstaltnernes Interesse, og man har bidraget til at lindre den Nød, som følger med Arbejdsløshed, dels ved at udvide Beskæftigelsens Omfang og dels ved direkte Understøttelse til Arbejdsløse. Kommuner og andre offentlige Institutioner, Arbejderbyggeföreninger osv. har faaet billige Laan, for at der kunde sættes Arbejder i Gang, og Arbejdsløshedsunderstøttelse er ydet paa forskellig Vis, dels som direkte Udbetaling og dels som Tilskud til Kommuner

og Foreninger, der tog denne Opgave op. Forsikringsanstalten i Berlin oprettede saaledes selv en Arbejdsløshedsunderstøttelses-Organisation, som virker endnu. Landsforsikringsanstalten i Thüringen var den første, som begyndte at give Tilskud til Fagforeninger, der ydede Arbejdsløshedshjælp, senere fulgte andre Forsikringsanstalter dette Spor, og hvor Kommunerne har organiseret Hjælp til Arbejdsløse, er der som Regel ydet Tilskud fra Forsikringsanstalterne. Indtil Maj 1915 havde Forsikringsanstalterne i alt anvendt ca. 6 Mill. Mark til Understøttelse af Arbejdsløse.

Til Kommuner, som ønskede at oprette Krigsforsørgs Indretninger, men manglede de fornødne Midler, har Forsikringsanstalterne udlaant ca. 60 Mill. Mark til en meget billig Rente. Som Bevis paa Anstalternes indbyrdes Solidaritet kan det endelig nævnes, at Østpreussens og Elsass-Lothringens Forsikringsanstalter har modtaget betydelige Tilskud fra de andre Anstalter paa Grund af de særlige Tab, Krigen har bragt over de to nævnte Anstalters Forsikringsomraade.

Krigs-Barselhjælp.

Krigen er den store Øder af Menneskeliv. Et Fremtidsproblem bliver det for de krigsførende Magter at fylde de Huller i Menneskematerialet, som Krigen medfører, og det er ikke for tidligt at tænke derpaa under Krigen. Dertil kommer, at man maa regne med et andet Forhold end den direkte Ødelæggelse af Menneskeliv: en stærk Nedgang i Fødselshyppigheden paa Grund af Krigen. For Tysklands Vedkommende har man allerede Opgørelser, der viser, hvad man kan

vente sig i denne Henseende. Det kommunale statistiske Bureau i Berlin offentliggør hver Maaned en Oversigt over Befolkningsforhold. I Krigsmaanederne August 1914—April 1915 holdt Fødselstallet sig omtrent paa den normale Højde, men fra Maj viser der sig en meget stærk Nedgang. I de tre Maaneder Maj—Juli i Aar var Fødselsantallet 7 523 mod 10 030 i de samme Maaneder Aaret forud. Det er en Nedgang paa 25%. I München faldt Antallet af Fødsler fra 1 071 i April 1915 til 806 i Maj 1915, altsaa ligeledes en Nedgang med ca. en Fjerdedel. Man kan vel antage, at Forholdet er nogenlunde det samme overalt i Tyskland, og det vil altsaa sige, at Fødselsantallet for et Tidsrum saa langt som Krigens Varighed gaar ned under det normale med ca. 25%. Da Tysklands normale Antal Fødsler er omtrent 2 Millioner aarlig, vil et Krigsjaar bringe et „Fødselstab“ paa ca. $\frac{1}{2}$ Million.

Selvfølgelig kommer denne Nedgang ikke som en Overraskelse, og den Tanke at organisere en Hjælp under Krigen for fødende Kvinder og de spæde Børn voksede hurtigt frem hos Tysklands Socialpolitikere. Ved en saadan Hjælp haabede man at formindske den store Børnedødelighed og i det hele at bidrage til Opvæksten af en sundere og fysisk stærkere Slægt. Hensynet til de mange Hustruer, hvis Mænd og Forsørgere deltog i Krigen, og for hvem et Barns Fødsel under de trykkede økonomiske Forhold vilde betyde fuldstændig Hjælpeløshed, vejede naturligvis ogsaa stærkt til.

Normalt har der hidtil i Tyskland været knyttet Barselhjælp til Sygeforsikringen, men lovmæssigt var saadan Hjælp kun sikret Kvinder, som selv var Sygekassemedlemmer, altsaa som Regel kun Kvinder, der

arbejdede for andre. Dog havde mange Sygekasser indført Barselhjælp for forsikrede Mænds Hustruer, men denne Ydelse hørte til Mer-Ydelserne og bortfaldt derfor i hvert Fald i en Del Sygekasser ved den ekstraordinære Sygekasselov af 4. August 1914. Hvis Manden var indkaldt til Krigstjeneste, var det desuden en Betingelse for Ydelsen, at hans Forsikring frivilligt fortsattes.

Det faktiske Forhold var altsaa, at Krigen havde bevirket en væsentlig Indskrænkning i Ydelsen af Barselhjælp. Spørgsmaalet om Udvidelse af Hjælpen — endda ud over de tidligere Rammer — blev skudt stærkt i Forgrunden i den offentlige Debat i Krigens første Maaneder, og Rigsregeringen tog derfor Sagen op. Man turde dog ikke paalægge Sygekasserne synderlig forøgede Udgifter, og ved Rigsdagens Sammentræden den 2. December blev der derfor bevilget 200 Mill. Mark, som bl. a. skulde anvendes til Indførelse af en Rigs-Barselhjælp for Krigsdeltageres Hustruer. Allerede den 3. December blev Sagen ført ud i Livet ved en Forbundsraads-Forordning.

Ved Forordningen blev Ret til Barselhjælp fastslaaet for alle fødende Kvinder, hvis Mænd enten ydede Krigstjeneste paa en eller anden Maade, var faldne, saarede eller taget til Fange eller paa Grund af Sygdom, paadraget under Krigen, var forhindret i at optage deres Erhverv. Betingelse var dog, at Manden før Indtrædelsen i Krigstjenesten havde været forsikret i en Sygekasse mindst 26 Uger i det foregaaende Aar eller mindst 6 Uger umiddelbart forud for Krigstjenesten.

Den Hjælp, der skulde ydes, bestod af:

- 1) et Bidrag en Gang for alle paa 25 Mk. til Udgifter i Almindelighed,
- 2) en daglig Pengehjælp paa 1 Mark i otte Uger, deraf mindst seks Uger efter Nedkomsten,
- 3) et Bidrag paa indtil 10 Mark for nødvendig Jorde-moder- eller Lægehjælp,
- 4) en Pengehjælp paa 50 Pf. daglig i 12 Uger efter Nedkomsten, for saa vidt Moderen selv ammer Barnet.

Den samlede Sum af disse Bidrag er 133 Mark, og dette Beløb er altsaa Maksimumshjælp.

Hjælpen skulde i alle Tilfælde ydes gennem Sygekasserne, men for de ikke forsikrede Kvinder erstattede Riget alle Udgifterne, og for forsikrede Kvinder fik Kasserne ligeledes erstattet Udgifterne efter 1), 3) og 4), medens de selv maatte afholde den daglige Pengehjælp efter 2). Samtidig paalagdes det Sygekasserne at yde Barselhjælp efter Rigsbarselhjælpens Regler til forsikrede Kvinder, selv om disses Mænd ikke kom ind under de anførte Krigsbetingelser. Overfor saadanne Kvinder havde Kasserne ellers kun lov-mæssig Pligt til at yde en daglig Pengehjælp i otte Uger.

Forordningen af 3. December gav altsaa en meget betydelig Udvidelse af Hjælpen til fødende Kvinder, baade med Hensyn til Hjælpens Størrelse og med Hensyn til de Kvinder, der havde Ret til Hjælp. For Sygekasserne betød Reglerne betydelige Udgifter, og det blev derfor bestemt, at Invalideforsikringsanstalterne skulde være pligtig til at yde Sygekasserne Laan til Dækning af Udgifterne. Disse Laan skulde forrentes med 3% og tilbagebetales i Løbet af 10 Aar.

Det viste sig dog snart, at man ikke fandt denne Ordning af Barselhjælpen tilfredsstillende, og der rejste sig stærke Ønsker om en Udvidelse af Rammerne. Kredsen var jo nærmest begrænset til den Del af Befolkningen, som normalt er pligtforsikret i Sygekasser, men ogsaa udenfor denne Kreds trængtes der til Hjælp. Rigsregeringen gav efter for disse Ønsker, og den 23. April 1915 udstedtes der en ny Forbundsforordning, som gav en meget betydelig Udvidelse.

Under Forudsætning af de foran nævnte Krigsbetingelser fik nu alle mindre bemidlede fødende Kvinder Ret til Barselhjælp efter samme Satser som ovenfor anført. Som mindre bemidlede regnes først alle Kvinder, som faar Understøttelse efter de almindelige Krigslove, fordi Manden er indkaldt. Men desuden alle Kvinder, hvis Mænds Indkomst i Aaret før Indtrædelse i Krigstjenesten ikke oversteg 2 500 Mk., eller hvis Indkomst efter Mandens Indkaldelse ikke oversteg 1 500 Mk. med Tillæg af 250 Mk. for hvert Barn under 15 Aar. Retten til Barselhjælp er ikke afhængig af direkte Trang, men Indtægtsgrænserne er de afgørende, hvis det ikke bestemt kan paavises, at Hjælp er overflødig. Barselhjælpen blev nu udstrakt ogsaa til ugifte Kvinder, naar Barnefaderen er Krigsdeltager, og Understøttelsespligten er fastslaaet, og desuden gav man alle Bestemmelserne en vis tilbagevirkende Kraft, saaledes at der ogsaa kunde ydes nogen Hjælp til Kvinder, som havde født selv før 3. December.

Da man nu var kommen langt ud over Sygekassernes Kreds, kunde det ikke lade sig gøre alene at benytte disse Institutioner som Formidlere af Hjælpen. Man overlod da Uddelingen til de saakaldte „Leverings-

i en almindelig Svækkelse af Arbejderbefolkningens fysiske og psykiske Modstandsevne paa Grund af overdreven „Beskyttelse“ fra det Offentliges Side. Begrebet „Rentehysteri“ har staaet paa Dågsordenen ogsaa i den videnskabelige Diskussion i Tyskland, og der har selv i mange Universitetskredse blæst en Vind, som langt fra var Socialpolitikens videre Udvikling gunstig.

Krigen vil uden Tvivl bringe en Vending i denne Tankegang og dermed ogsaa i Socialpolitikens Vilkaar efter Krigen.

Gang paa Gang fremhæves det nu, fra officiel og ikke officiel Side, hvad den tyske Socialpolitik har betydet for Tysklands Styrke under Krigen. Det var de prøjsiske Skolemestre, som sejrede ved Königgrätz i 1866, har man sagt; det er den tyske Socialpolitik, som sejrer i 1914 og 15, hedder det nu. Saadanne Toner er vel nok stemt noget for stærkt af selve Krigen's Forhold, men at de lyder, faar dog sin Virkning paa de Kredse, hvor Socialreformen var ved at komme i Miskredit. Arbejdet under Krigen paa at styrke og vedligeholde Forsikringsinstitutionerne og deres Virksomhed, et Arbejde, hvis almindelige Samfundsbetydning anerkendes fra alle Sider, skaber en stærk og sikkert varig Interesse for disse Institutioners Opgaver — ogsaa hvor denne Interesse tidligere savnedes. Og endelig vil hele den mægtige Udvikling af offentlige og private Hjælpeinstitutioner, som Krigen og dens Følger har nødvendiggjort, vække Følelser og Stemninger, som næppe helt vil forsvinde efter Krigen, og sætte Kræfter i Bevægelse, som ogsaa vil virke senere, maa- ske i noget forandret, men dog beslægtet Retning.

Det er selvfølgelig vanskeligt, for ikke at sige umuligt, at stille et Horoskop for den tyske Socialpolitiks Udvikling efter Krigen. Men nogle Forsøgs-linjer kan man dog trække op. Den storstilede Krigs-Barselforsorg vil sikkert under en eller anden Form blive varig. Man har her sprængt Rammerne for den hidtidige tyske Socialforsikring, idet langt videre Kredse end den egentlige Arbejderbefolkning er ind-draget, og man er gaaet videre med Hjælpens Størrelse, end det kunde tænkes under normale Forhold. I 1911 blev der krævet en Udvidelse af Barselforsikringen i de her nævnte Retninger, men Regeringen afviste Kravet. Nu har Krigen bragt Opfyldelsen. At man delvis har valgt Forsørgelsesprincippet ved denne Hjælp be-høver kun at betyde den tvingende Nødvendighed i Øjeblikket, men helt usandsynligt er det ikke, at man til en vis Grad maa bibeholde det, hvis der skal fort-sættes efter Krigen.

Problemet: Hjælp til Arbejdsløse, har man som nævnt søgt at løse paa forskellige Maader under Kri-gen. Indtil umiddelbart før Krigen havde Regeringen udtrykkelig vist denne Opgave fra sig. Naar Krigen hører op, vil der komme i hvert Fald et Tidsrum, hvor Arbejdsløsheden bliver meget stor, fordi Produktionsforholdene som Helhed har ændret sig stærkt under Krigen. Det Offentlige, enten det nu bliver Riget eller Enkeltstaterne, kan næppe undgaa at træde til paa en eller anden Maade, og det er i hvert Fald mange tyske Socialpolitikeres Haab, at der derved kan skabes varige Former for en Arbejdsløshedsforsikring med offentlige Tilskud.

Kræfter fra mange Sider samarbejder for Tiden i

Tyskland for at skabe ny Arbejdsevne og Arbejds mulighed for Krigsinvaliderne. „Krigen maa ikke skaffe os flere Lirekasssemænd“ — med disse Ord har Præsidenten for Reichsversicherungsamt, Dr. Kaufmann, karakteriseret disse Bestræbelser. I Skoler og Anstalter oplæres Invaliderne til at arbejde med kunstige Lemmer i deres tidligere eller maaske i et helt andet Fag. — Den Tanke at skabe ny Arbejdsevne, hvor denne er mistet paa Arbejdets Valplads, er selvfølgelig ikke fremmed for den tyske Socialforsikring. Hele Sygeforsikringen bygger paa dette Princip, og Invaliditetsforsikringens Helbredelsesanstalter arbejder med dette for Øje. Men der er under Krigen kommet en Trang til at hæve dette Princip op som det egentlig bærende overalt i Socialforsikringen. Det at forebygge og det at skabe ny Arbejdsevne skal være det primære, at yde Underhold, hvor det første ikke er muligt, det sekundære.

At dette Menneskeøkonomiens sunde Princip vinder stærkere frem i den tyske Socialpolitik end før, vil maaske være et af Krigens Resultater.

— — Krigen ødelægger — men den tvinger ogsaa til Forholdsregler og Foranstaltninger, som kan være til Gavn for Fredens Samfund. Sørgeligt blot, at de skal købes saa dyrt!
